

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України Цехмістера Ярослава Володимировича на дисертаційну роботу Черчик Наталії Леонідівни «Формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями)

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Професійна освіта молодших медичних спеціалістів та бакалаврів спрямована на формування та розвиток професійних компетентностей, необхідних для фахової діяльності у галузі охорони здоров'я. У той же час значної уваги потребують питання, пов'язані з формуванням етичних принципів і біоетичної культури поведінки зазначених фахівців.

Однією з умов конкурентоздатної медичної освіти є стимулювання клінічного мислення у майбутніх фельдшерів, застосування міждисциплінарних підходів для опанування знань, вмінь, навичок в освітньому процесі медичного коледжу. Крім того, майбутній фельдшер має бути підготовлений до того, щоб систематично переробляти значний потік інформації, інтегрувати знання з нових дисциплін у практичну діяльність. Сучасна освіта в коледжі повинна мати професійну практичну спрямованість, орієнтовану на формування фахових компетентностей.

У цьому контексті варто відзначити представлену дисертаційну роботу, її актуальність, наукове значення та практичну спрямованість на розв'язання важливих питань сьогодення щодо професійної підготовки майбутніх фельдшерів, які здобувають освіту в медичних коледжах.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки та професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Методологія і технологія моніторингу якості педагогічної діяльності» (державний реєстраційний номер 0108U001064), також входить до плану

наукової роботи Вінницького медичного коледжу імені акад. Д. К. Заболотного «Формування професійної компетентності у студентів через впровадження інноваційних технологій навчання та вдосконалення навчально-виховного процесу самостійної та творчої активності викладачів та студентів»(протокол № 1 від 11 вересня 2012 р.). Тема дисертації затверджена Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 5 від 26.10.2016 р.) і узгоджена в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології України (протокол № 1 від 31.01.2017 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

Викладений у вступі науковий апарат дисертаційної роботи уможливив формування цілісного алгоритму досліджуваної проблеми, для вирішення якої авторкою спрямовано 4 завдання дослідження. Відповідно до теми дослідження дисертантка чітко визначила адекватні завданням загальнотеоретичні, емпіричні та діагностичні методи наукового пошуку.

Під час виконання наукового пошуку авторкою було опрацьовано 218 джерел літератури, зокрема 12 – іноземною мовою.

Наукові положення дисертації Черчик Н.Л. були представлені на 9 міжнародних, 1 всеукраїнській і 1 регіональній науково-практичних та науково-методичних конференціях, що свідчить про їх належну апробацію.

За результатами дисертаційної роботи опубліковано 19 наукових публікацій, зокрема: 4 одноосібні статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України; 1 стаття в співавторстві; 1 у науковому періодичному виданні Європейського Союзу (Угорщина); 1 навчально-методичний посібник, 10 публікацій у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій (Польща, Австрія, США, Німеччина, Великобританія, Швеція, Болгарія, Канада); 2 методичних рекомендаціях, що відповідає вимогам МОН України щодо опублікування основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Нові факти, одержані дисертанткою

Цінність дисертаційного дослідження Черчик Н.Л. обумовлена тим, що авторкою *вперше* визначена суть і структура біоетичної культури майбутнього фельдшера; введено, змінено відповідно до основної ідеї досліджуваної проблеми, трактування поняття «біоетична культура» стосовно діяльності майбутніх фельдшерів; визначені, теоретично обґрунтовані, розроблені та практично реалізовані педагогічні умови формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів; розроблена та реалізована програма спецкурсу «Основи біоетики» з метою формування біоетичних знань, умінь, навичок і біоетичних компетентностей майбутніх фельдшерів; *удосконалено* процес формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів у медичному коледжі як педагогічного супроводу засвоєння ними біоетичних цінностей сучасного суспільства; технології формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів методами інтерактивного навчання, спрямовані на практичне освоєння біоетичної культури та гуманістичних норм професійної поведінки майбутніх фельдшерів; зміст навчальних дисциплін «Основи філософських знань», «Медична біологія», «Внутрішня медицина», «Хірургія», «Акушерство», «Гінекологія», «Сімейна медицина» та спецкурсу «Основи біоетики»; *подальшого розвитку набули*: проблема формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів, критерії та показники рівнів сформованості біоетичної культури майбутніх фельдшерів у контексті їхньої професійної діяльності.

Значення для науки та практики одержаних авторкою результатів полягає у тому, що в процесі роботи розроблено та впроваджено в освітній процес медичних коледжів педагогічне та методичне забезпечення у вигляді навчальної програми спеціалізованого курсу «Основи біоетики» і комплексу навчально-методичних матеріалів для теоретичного та практичного освоєння студентами суті біоетичної культури в контексті майбутньої професійної діяльності фельдшерів, які здобувають освіту в медичних коледжах; укладено методичні рекомендації та навчально-методичний посібник, що можуть використовуватися в освітньому процесі для підвищення ефективності й якості підготовки студентів спеціальності «Медсестринство», освітньо-професійної

програми «Лікувальна справа».

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Вінницького медичного коледжу імені акад. Д. К. Заболотного (довідка № 316 від 17.09.2020 р.); Бердичівського медичного фахового коледжу (довідка № 204 від 12.10.2020 р.), Гайсинського медичного фахового коледжу (довідка № 142 від 21.09.2020 р.), Могилів-Подільського медичного фахового коледжу (довідка № 01/415 від 05.10.2020 р.), Погребищенського медичного фахового коледжу (довідка № 01-37/190 від 02.10.2020 р.).

Оцінка структури та змісту дисертації

Робота складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків на 104 сторінках.

Загальний обсяг дисертації становить 312 сторінок, основний зміст викладено на 170 сторінках. Роботу проілюстровано 16 таблицями та 10 рисунками.

У вступі висвітлено актуальність проблеми, сформульовані мета, об'єкт, методи, гіпотеза та завдання дослідження, які відповідають поставленій меті, викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження; представлено інформацію про публікації за темою дисертації, її структуру й обсяг.

У першому розділі «Теоретичні передумови дослідження проблеми формування біоетичної культури в процесі фахової підготовки фельдшерів» авторка проводить аналіз понять «біоетика», «біоетичні цінності», «біоетична культура». Дисертаційне дослідження засвідчує, що формування біоетичної культури здійснюється в навчальній діяльності здобувачів освіти, організованій у зв'язку з ознайомленням, осмисленням і привласненням біоетичних цінностей суспільства. У якості бази для формування в студентів біоетичної культури в освітньому процесі медичного коледжу Черчик Н. Л. визначає авторську модель, що містить чотири взаємопов'язані блоки: цільовий, теоретико-

методологічний, проектувально-організаційний і діагностично-результативний.

Авторка пропонує проводити оцінювання сформованості в студентів медичного коледжу біоетичної культури за чотирма компонентами (мотиваційним, професійно-змістовим, організаційним, особистісно-рефлексивним), відповідно до визначених критеріїв (мотиваційно-комунікативним, змістовно-когнітивним, рефлексивно-діяльним).

У другому розділі «Педагогічні умови формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів» на основі аналізу психолого-педагогічної літератури авторка обґрунтовує педагогічні умови формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів, а саме: збагачення змісту навчальних дисциплін «Основи філософських знань», «Медична біологія», «Внутрішня медицина», «Хірургія», «Акушерство», «Гінекологія», «Сімейна медицина» та спецкурсу «Основи біоетики» відомостями міждисциплінарного характеру для підготовки майбутніх фельдшерів до медичної професійної діяльності; розроблення та реалізація програми спецкурсу «Основи біоетики» з метою формування біоетичних знань, умінь, навичок і біоетичних компетентностей майбутніх фельдшерів; активізація навчальної діяльності методами інтерактивного навчання, спрямованих на формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів.

Третій розділ «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування біоетичної культури в процесі фахової підготовки фельдшерів» містить опис проведення педагогічного експерименту перевірки ефективності педагогічних умов формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки, що здійснювався у чотири взаємопов'язані етапи: аналітичний, діагностичний, формувальний і узагальнюючий. У дослідженні брали участь 484 студенти, що навчалися в медичних коледжах за спеціальністю «Медсестринство» освітньою програмою «Лікувальна справа».

Загальні висновки відповідають сформульованим завданням та впливають з її основних положень.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи новизну, теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження Черчик Наталії Леонідівни, вважаємо за необхідне відмітити певні дискусійні положення та висловити низку зауважень та побажань щодо його можливого удосконалення:

1. Вивчаючи перший розділ дисертаційної роботи привертає увагу його констатувально-описовий характер, на наш погляд, варто було б більше уваги приділити комплексному критичному аналізу представленого матеріалу, зокрема висловлюючи авторську позицію щодо досліджуваної проблеми.

2. Беручи до уваги практичну значимість досліджуваного феномена, робота значно виграла б, якби в ній було детальніше розглянуто практичний досвід формування біоетичної культури в процесі фахової підготовки фельдшерів в умовах медичного коледжу.

3. Вивчаючи питання формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки було б доцільно проаналізувати зарубіжний досвід щодо зазначеного феномену, зокрема визначити спільне та відмінне у вітчизняному та зарубіжних підходах, навести переваги та недоліки кожного з них.

4. Загалом висновки до розділів є логічним їх завершенням і узагальненням, вони мають конкретний та аналітичний характер. Разом із тим висновки до першого розділу не позбавлені надмірної описовості.

5. Графічна візуалізація роботи є важливою, адже допомагає наочніше зобразити результати дослідження, однак, на нашу думку, частину з авторських таблиць та рисунків можна було б перенести у додатки.

6. Текст дисертації містить деякі мовні огріхи, зокрема мовно-стилістичні помилки, інколи переобтяжений ускладненими мовними конструкціями, які заважають належним чином сприймати думку авторки.

Висловлені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку представленої дисертації.

Загальний висновок

Аналіз дисертації й опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Формування біоетичної культури майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки» є завершеною, самостійною науковою працею, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а також відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її авторка Черчик Наталія Леонідівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 – професійна освіта.

Офіційний опонент:

**доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України
директор Українського медичного ліцею
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця**

Я. В. Цехмістер